Masterplan Kloosterenclave Ter Apel

september-2021

LAOS
LANDSCHAPS
ARCHITECTUUR

Kerklaan 30, Haren
Postbus 6070
9702 HB Groningen
050 5278218
contact@laoslandschap.nl
www.laoslandschap.nl

OPDRACHTGEVER
Stichting Herinrichting Kloostenclave Ter Apel
www.kloosterenclaveterapel.nl

Masterplan Kloosterenclave Ter Apel

september-2021

Hotel Boschhuis

Inhoudsopgave

Voorwoord 7

Missie 9

Visie 11

Strategie 13

- Samenwerking als leidend beginsel voor ontwikkeling 13
- Inhoudelijke verbinding tussen de beleidsvelden 14
- Herkenbare positionering van de Kloosterenclave 15
- Fondsenwerving 16

Doelen 19

Projectbladen 21

- Wandelbos in oude glorie 23
- Herinrichting Kerngebied Kloosterenclave Ter Apel 24
- Terugbrengen element water in de Kloosterenclave 27
- Tijdsmarkeringen in de ruimte 28
- Educatie als toegevoegde waarde 31

Organisatie 33

Begroting 35

Voorwoord

Verscholen in de bossen van Ter Apel ligt het voormalige Kruisherenklooster Ter Apel. Samen met zijn omgeving vormt het een rijke en gelaagde getuigenis van de cultuurhistorie van deze streek. Een bijzondere plek die in de volksmond de naam 'Kloosterenclave' heeft gekregen.

De huidige Kloosterenclave bestaat uit verschillende delen. Allereerst natuurlijk het klooster zelf. Daarnaast is er het Wandelbos, dat in de negentiende eeuw werd aangelegd door de stad Groningen. Dit in Engelse landschapsstijl aangelegde parkbos heeft een forse bijdrage geleverd aan de historische en landschappelijke rijkdom van de plek. Hetzelfde geldt voor de aanwezige cultuurbossen die in de twintigste eeuw werden aangelegd. Tezamen vormen ze een ondeelbare eenheid.

Dit waardevolle ensemble heeft de afgelopen decennia niet de aandacht gekregen die het verdiende, noch wat betreft passend onderhoud, noch in de zin van ontwikkeling.

Dat maakt de Kloosterenclave kwetsbaar voor de toekomst. Met het verlies van de bijzondere kenmerken, verdwijnt de aantrekkelijkheid van het gebied en daarmee de belangstelling van bezoekers. Het voortbestaan van de enclave komt op deze manier onder druk te staan.
Daarom is het initiatief genomen tot het opstellen van een landschapsvisie, die medio juni 2019 is verschenen onder de titel Landschapsvisie omgeving Klooster Ter Apel. Deze visie is het resultaat van overleg en samenwerking tussen Staatsbosbeheer, Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed, Stowa, Waterschap Hunze en Aa's, provincie Groningen, gemeente Westerwolde, Stichting Museum Klooster Ter Apel en bewoners van de enclave.

Een belangrijke conclusie uit het rapport is, dat de ontwikkelingsmogelijkheden van de enclave en het klooster niet goed worden benut. Om de Kloosterenclave aantrekkelijk voor bezoekers te maken, is het van belang het klooster meer op de omgeving te laten aansluiten en functieverbreding van de enclave te realiseren. De Landschapsvisie schept een kader om tot verdere uitwerking te komen en geeft nadrukkelijk aan dat voor een succesvolle uitvoering, samenwerking tussen diverse partijen in het gebied van groot belang is.

Eind 2019 werd de Stichting Herinrichting Kloosterenclave Ter Apel opgericht, die belast werd met de uitvoering van de Landschapsvisie, het formuleren van een strategie hiervoor en het bedenken van projecten alsmede het zoeken naar de daarvoor benodigde financiële middelen.

In het voor u liggende 'Masterplan Herinrichting Kloosterenclave Ter Apel' treft u het resultaat aan van de werkzaamheden van de Stichting tot nu toe. Aan bod komen: de opdracht, missie zo u wilt, die wij onszelf stelden; de visie die wij ontwikkelden naar aanleiding van de discussie in het Stichtingsbestuur en het vele externe overleg met betrokken partijen; de strategie waarmee wij, in de geest van onze visie, de gestelde doelen willen realiseren.

Dit plan is tot stand gekomen met de hulp van medewerkers van de gemeente Westerwolde, het Waterschap Hunze en Aa's, Staatsbosbeheer, alsmede vertegenwoordigers van de bewoners van de enclave. Wij danken ook de leden van het Comité van Aanbeveling die ons met hun raad bijstonden.
Een bijzonder woord van dank gaat naar de heer M. Dijkstra, directeur van LAOS, die blijk gaf dat landschapsarchitecten méér kunnen bieden dan alleen maar contractuele ondersteuning.

Het bestuur:
B.J.C.G. Olde Agterhuis MBA (voorzitter), S. Lok (secretaris), H. Kwak (penningmeester), Drs. R.F.E. Wolf, J. Moesker, B. Kruize, J. Porringa, H. Weishaupt

Missie

Onze missie is om de Kloosterenclave in zijn volle rijkdom en gelaagdheid tot bloei te laten komen. Deze kernopdracht sluit aan bij het programma van eisen en de ruimtelijke en functionele opgaven zoals geformuleerd in de Landschapsvisie omgeving Klooster Ter Apel. Wij maken ons sterk voor:

Werving van middelen om de uitvoering van de Landschapsvisie mogelijk te maken.

Revitalisering van de samenhang tussen het klooster en zijn omgeving.

Functieverbreding van de enclave en het vergroten van de toeristische aantrekkelijkheid.

Visie

Het Klooster Ter Apel behoort tot de UNESCO top 100 van onroerende objecten in Nederland. Maar de plek is meer dan alleen het klooster. In samenhang met de omgeving vormt het klooster een enclave die als de 'Poort van Westerwolde' beschouwd kan worden. Het is een gebied dat alles in zich heeft om op (inter)nationaal niveau bezoekers aan te trekken die op zoek zijn naar bezinning, kunst- en landschapsbeleving. Om deze rol met verve te kunnen vervullen liggen er diverse opgaven – ruimtelijk én financieel. In onze visie (die aansluit bij de Landschapsvisie) dienen de onderstaande drie thema's uitgangspunt voor beleid te zijn. De projectbladen tonen in de voorstellen de uitwerking van het beleid.

1 Terugbrengen historische gelaagdheid in het landschap

2 Kunst als verbinding tussen historie, landschap en toerisme

3 Ruimtelijke integratie van klooster en omgeving

Strategie

Om onze beleidsdoelen te bereiken richten wij onze strategie op vier kernwaarden:

1. Samenwerking als leidend beginsel voor ontwikkeling

Bij het opstellen van de Landschapsvisie, en zelfs al in de fase daarvóór, waren vele partijen betrokken. Om de uitwerking tot een succes te maken is het van belang om tot een zo breed mogelijk gedragen visie te komen. Alleen door goed samen te werken is het mogelijk om in de periferie van Nederland de monumenten in hun groene omgeving op een verantwoorde manier te behouden en te gebruiken.

De Stichting zet zich al geruime tijd in voor het realiseren van een vruchtbare samenwerking tussen de betrokken partijen. En met succes, getuige de algemene instemming waarmee het deelproject Herinrichting Kerngebied Kloosterenclave Ter Apel (zie projectblad 2) door alle betrokken externe partijen is geaccepteerd. Samenwerking zal dan ook het leidend beginsel zijn bij de andere deelprojecten. Afhankelijk van de aard en omvang van de projecten wordt één op één met een partner of met meerdere partijen aan de ontwikkeling en uitwerking gewerkt.

De blik is nadrukkelijk ook over de grenzen van de Kloosterenclave gericht. Zo verleent de Stichting waar nodig en mogelijk graag haar medewerking aan de gemeentelijke ontwikkelingsplannen voor het centrum van Ter Apel, die onder meer de aanleg van een wandelroute van het centrum van het dorp naar het klooster beogen. Ook neemt de Stichting door middel van afvaardiging deel in Toukomst-project 'Het stille goud', dat zich richt op het ontwikkelen van bezinningstoerisme en in dat kader een pilot wil starten in de Kloosterenclave. Deze nieuwe vorm van toerisme groeit snel en is een verrijkend element. Wij zien voor de enclave een randvoorwaardelijke rol in de ontwikkeling van het bezinningstoerisme in de regio.

J.W. Velema
Burgemeester
gemeente
Westerwolde

In het zuidelijk deel van onze gemeente Westerwolde vind je een tastbaar stuk geschiedenis dat een doorkijk geeft naar een belangrijke bloeiperiode van de regio: Het Klooster Ter Apel en de Kloosterenclave. Zij vormen op dit moment nog slechts een gedeeltelijk ontsloten geheel en het vraagt veel kennis en fantasie van de toevallige voorbijganger om de ware betekenis van het geheel te zien. Gelukkig is er een aantal pioniers opgestaan dat het initiatief heeft genomen om de geschiedenis door de loop der tijden weer zichtbaar te maken.

Met behulp van kunst, het herstel van historische elementen in het landschap en moderne media wordt het verleden beleefbaar gemaakt voor de huidige en toekomstige generatie. Daarom ondersteun ik volop deze inzet voor de Kloosterenclave.

Lid Comité van Aanbeveling

2. Inhoudelijke verbinding tussen de beleidsvelden

Om de (historische) rijkdom van het gebied tot zijn recht te laten komen, is het belangrijk om de gehele kloosteromgeving als één samenhangend geheel te beschouwen en niet alle losse vraagstukken afzonderlijk op te lossen. Dat vereist een integrale aanpak, waarbij verschillende beleidsvelden worden verbonden – economie, historie, klimaat, ecologie, kunst, voedsel, educatie etc.
Verbindingen kunnen louter fysiek zijn, bijvoorbeeld een routing tussen klooster en Boschhuis. Maar men kan ook denken aan het creëren van dwarsverbanden, bijvoorbeeld de aanleg van een pad of plein gecombineerd met het ontwikkelen van educatie en (kunst)activiteiten.

Een integrale aanpak is op de lange termijn het meest duurzaam, niet alleen ten aanzien van de uitvoering maar ook met betrekking tot het beheer. En, niet onbelangrijk, toekomstbestendigheid is een pre bij het vinden van financiering.

3. Herkenbare positionering van de Kloosterenclave

Het Museum Klooster Ter Apel is ingebed in een prachtige omgeving; cultuur en natuur vormen een organische eenheid. Tezamen met de rijke, gelaagde historie ligt hier een uniek - en voor toeristen - aantrekkelijk gebied ligt.

De Kloosterenclave is nu nog een relatief onbekend gebied, maar de kansen om er een iconisch beeldmerk van te maken – de 'Poort van Westerwolde', vergelijkbaar met bijvoorbeeld Kinderdijk in Zuid-Holland of het Jachthuis Sint Hubertus op de Hoge Veluwe – liggen er volop. Een goed marketingbeleid is daarbij onontbeerlijk. Om tot een betere (inter)nationale positionering in de toeristische markt te geraken is het van groot belang dat de enclave een onderscheidend profiel heeft. Bezinning in combinatie met hoogkwalitatieve landschapskunst, die tegelijkertijd de rijke historische gelaagdheid van het gebied voelbaar maken, zijn thema's die in zich dragen om de Kloosterenclave een eigen 'gezicht' te geven.

Naast een duidelijke profilering vindt de Stichting het van groot belang om het aanbod voor specifieke doelgroepen te versterken en te verbeteren, en in relatie te brengen met het gehele Westerwoldse Aa gebied, zodat er stimulans is om langer te verblijven. Door een goede programmering van evenementen kan eveneens herhalingsbezoek worden gestimuleerd.

De eerste stappen om tot een heldere positionering te komen zijn al gezet: het Toeristisch Informatiepunt is in de Kloosterenclave gesituueerd en de gemeenten in Zuidoost-Groningen werken gezamenlijk aan een marketingstrategie, waarin de Landschapsvisie wordt meegenomen.

4. Fondsenwerving

Het opstellen van de Landschapsvisie had als eerste doel om een kader te scheppen voor verdere uitwerking. Om die reden werden vooralsnog de financieringsmogelijkheden buiten beschouwing gelaten. De partijen die betrokken waren bij het tot stand komen van de Landschapsvisie hebben het belang van de realisatie van harte onderschreven, en nu de eerste en belangrijkste stappen zijn genomen kan nagedacht worden over de financiering.

De Landschapsvisie en het formuleren van deelplannen (zie Projectbladen) heeft duidelijkheid geschapen over de omvang van de middelen die nodig zijn om de projecten tot uitvoering te brengen. De Stichting beschouwt de uitvoering als een gezamenlijke verantwoordelijkheid van alle betrokken partijen, en zij verwacht dan ook dat alle betrokkenen hun financiële verantwoordelijkheid nemen.

Daarnaast zal de Stichting zich inzetten fondsen op gemeentelijk, regionaal en landelijk niveau te werven. De wijze waarop zij dit gaat doen is op dit moment nog onderwerp van nader beraad. Enerzijds vraagt de inhoud van de projecten wellicht om het benaderen van specifieke fondsen, anderzijds zou het zinvol kunnen zijn om aanvragen te doen voor het project als geheel.
Op korte termijn zullen afspraken worden gemaakt met diverse instanties om de financierings- en subsidiemogelijkheden te bespreken.

Doelen

Door in samenhang te denken en te handelen, brengt de ene doelstelling de ander voort, als schakels in een keten. Museum Klooster ter Apel en het landschap daaromheen, de Kloosterenclave, dienen een elkaar versterkende eenheid te vormen, waardoor het voor toeristen interessant en aantrekkelijk wordt om langer in het gebied te verblijven. Met de inkomsten die hiermee worden gegenereerd, kunnen nieuwe activiteiten ontwikkeld worden, wat leidt tot herhaald bezoek aan het gebied.

Door middel van een projectmatige aanpak worden de doelstellingen nagestreefd. Het gaat daarbij om de 5 volgende projecten.

In de hierna volgende projectbladen wordt in het kort ingegaan op de inhoud – en zo mogelijk begroting – van de projecten, die alle garant staan voor een integrale werkwijze en tevens tot stand zijn gekomen in hechte samenwerking tussen verschillende belanghebbenden.

VISIE → MASTERPLAN

- Wandelbos in oude glorie
- Herinrichting Kerngebied Kloosterenclave Ter Apel
- Terugbrengen element water in de Kloosterenclave
- Tijdsmarkeringen in de ruimte
- Educatie als toegevoegde waarde
- .....
- .....

Projecten

Projecten in samenhang.

Dit Masterplan vindt zijn oorsprong in de Landschapsvisie omgeving Klooster ter Apel. In deze visie wordt sterk ingezet op het behouden, versterken en zo nodig terugbrengen van de samenhang tussen het klooster en de omgeving, om daarmee de (historische) rijkdom van het gebied volledig tot recht te laten komen. Achterliggend doel is een ecologisch en toeristisch/recreatief aantrekkelijk gebied te creëren. In het onderdeel Kaderplan van de Landschapsvisie wordt een veelvoud aan voorstellen gedaan, die echter niet allemaal in één keer kunnen worden opgepakt en uitgevoerd. In dit Masterplan is aan de Landschapsvisie een extra laag toegevoegd die de uniciteit van het gebied benadrukt en versterkt. Dit wordt gedaan door de verschillende tijdslagen en/of historische plekken van de Kloosterenclave met landschapskunst te duiden (zie project 4). Landschapskunst verbonden met de reeds aanwezige kwaliteiten maakt het gebied uniek en van grote waarde voor lokale, regionale en (inter)nationale bezoekers. Maar het begínt bij de al aanwezige kwaliteiten, dat is de basis en die moeten dus als eerste op orde zijn. Om deze op peil te krijgen zijn een paar zaken van belang.

1. Een herinrichting van de openbare ruimte is nodig om de kwaliteit van de enclave te laten weerspiegelen. Door onder andere het plein om te vormen van verkeersfunctie naar een verblijfsfunctie wordt de verbinding tussen het klooster en het Boschhuis hersteld. Door materialisatie aan te sluiten bij andere delen binnen de enclave ontstaat samenhang in de openbare ruimte van de gehele enclave.

2. De ruimtelijk opbouw en variatie van de Kloosterenclave moet beter beleefbaar worden. Beheer en onderhoud spelen hierin een belangrijke rol; zo is inmiddels een begin gemaakt met het vrij zetten van boomwallen en watergangen. Een andere gewenste en belangrijke maatregel is de aanpak van het parkbos. Door deze weer als zodanig herkenbaar te maken wordt de leesbaarheid van de plek in algemene zin verbeterd en ervaart de bezoeker een aantrekkelijke afwisseling. (zie project 1)

3. Het watersysteem moet goed functioneren zodat stinkende vijvers tot het verleden gaan behoren. Door slimme koppelingen kan water ook onderdeel worden van een landschapskunstwerk in de Kloosterenclave. (zie project 3)

4. Het aanbrengen van een logische routing en heldere bewegwijzering is nodig om de toegankelijkheid van het gebied op orde te brengen. Daaraan dragen ook educatieve routes bij, zoals het Kanukjespad (in ontwikkeling). Het gaat hierbij zowel om fysieke als digitale routing. (zie project 5)

Bovenstaande projecten vormen de basis en de start voor een duurzame ontwikkeling van het gebied, die als economisch vliegwiel voor een groter gebied kan fungeren. Vanuit de Landschapsvisie, het Masterplan en op termijn nieuwe inzichten, kunnen in de toekomst meerdere projecten worden toegevoegd.

De landschapsvisie is in te zien op
www.kloosterenclaveterapel.nl

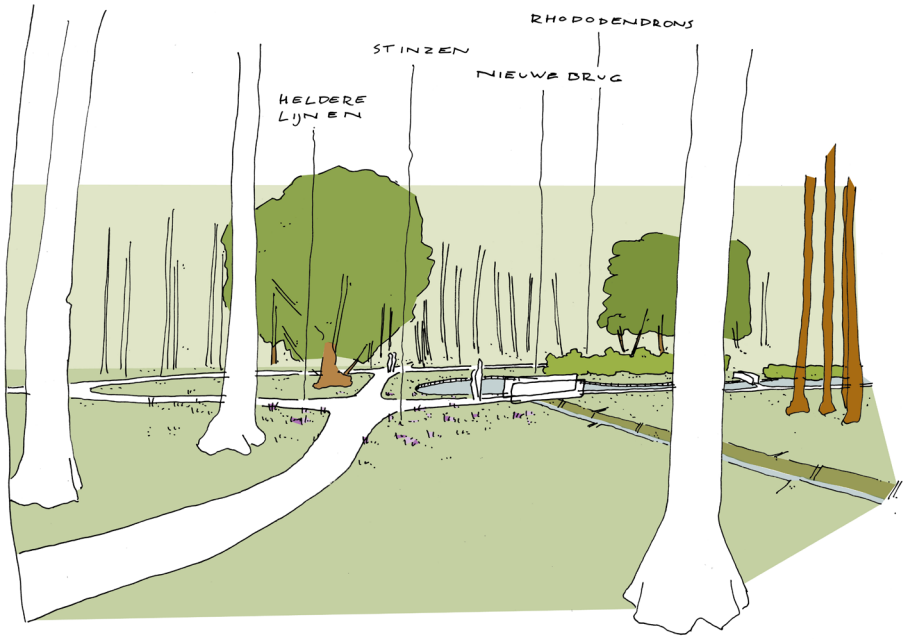
RHODODENDRONS
STINZEN
NIEUWE BRUG
HELDERE
LIJNEN

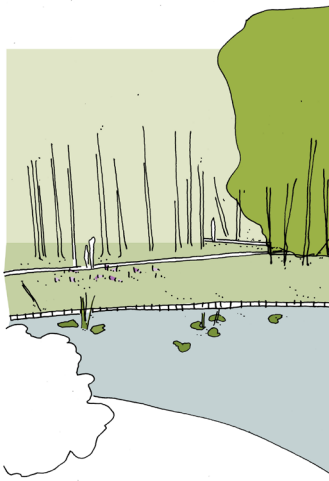

Wandelbos in oude glorie

Het verbeteren van de leesbaarheid van de Kloosterenclave in algemene zin, is één van de opgaven. Het Wandelbos is in dit opzicht belangrijk. Het vertelt onder meer het verhaal van de stad Groningen als eigenaar van eerdere kloostergoederen. Voor bestuurders werd tegen het einde van de negentiende eeuw een parkbos in Engelse landschapsstijl aangelegd. Wanneer het Wandelbos deze karakteristieken terugkrijgt, wordt een duidelijk onderscheid zichtbaar en beleefbaar tussen het parkbos enerzijds en de omliggende ecologisch beheerde bossen die hun oorsprong in de bosbouw kennen, anderzijds.

Om tot een goede aanpak te komen is onderzoek gedaan naar vergelijkbare parkbossen, en uit deze analyse zijn 'lessen' getrokken die als basis dienen voor het landschapsplan van het Wandelbos. Er is een eindbeeld opgesteld en een reeks maatregelen (met materialisering) om tot dit eindbeeld te komen. Daarbij is uitgegaan van een praktisch en haalbaar plan waarmee aan de slag kan worden gegaan.

Het eindbeeld

De vijver is het middelpunt van het negentiende-eeuwse parkbos. De waterkant kent een eenduidige beschoeiing en er is met de projectie van een nieuwe brug een duidelijk zichtbare verbinding tussen de vijver en de Ruiten Aa. Er is sprake van een heldere landschappelijke padenstructuur die rondom de vijver is gesitueerd. Tussen de vijver en het pad is sprake van een intensief onderhouden gedeelte, deels bestaand uit gazon en deels uit stinzenbeplanting (in de schaduw). Op het gazon zijn diverse bijzondere bomen aanwezig. De paden worden 'gestuurd' door heesters en bomen. De zichtlijnen laten het klooster zien als decor van het parkbos, waarbij deze zijn vrijgemaakt van en ingekaderd door beplanting. De relatie tussen klooster en bos wordt op deze wijze voelbaar.

Het Landschapsplan van het wandelbos is in te zien op www.kloosterenclaveterapel.nl

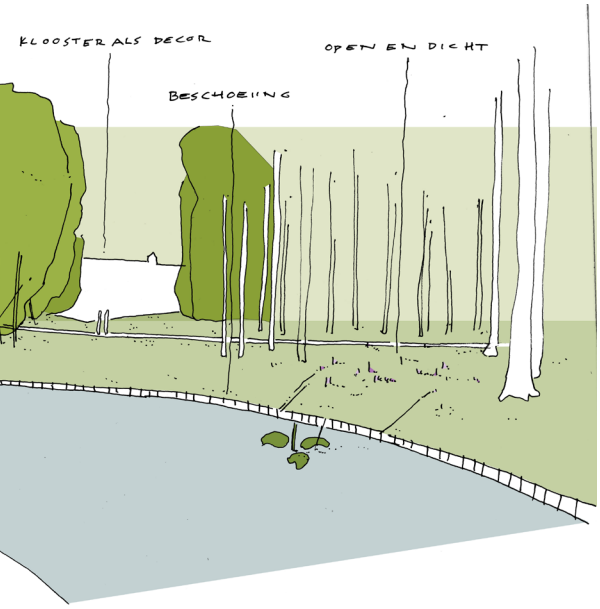

Raming	€ 240.000
Fase van ontwikkeling	Definitief Ontwerp
Deelnemende partijen	Museum Klooster Ter Apel, staatsbosbeheer, Hunze en Aa's, Stichting Herinrichting Kloosterenclave Ter Apel
Adviseurs	LAOS Landschapsarchitectuur

Herinrichting Kerngebied Kloosteren

In de basis gaat het om een toekomstbestendig en samenhangend geheel maken van de openbare ruimte van de Kloosterenclave. Een herinrichting van het 'groene plein', dat de schakel vormt tussen het klooster, het Boschhuis, het parkeerterrein en de omliggende bossen, is daarbij van belang. Goede wandelpaden en het beleefbaar maken van verdwenen historische elementen spelen eveneens een rol. Ook het opruimen, slim positioneren en in eenheid vormgeven van elementen zoals verlichting, bankjes, prullenbakken en bewegwijzering horen hierbij.

Bovenstaande ingrepen hebben als doel de waarden van het klooster te behouden en waar mogelijk te versterken. Het gaat daarbij om:

- Het gevoel van een 'groene oase'
- Het authentieke karakter
- Geborgenheid in combinatie met gastvrijheid
- Verbinding tussen cultuur, natuur en historie
- De uitnodiging tot verdieping en bezinning
- De kwaliteit van het gehele ensemble

Door het groene plein tussen het klooster en het Boschhuis te vergroten ontstaat een betere verbinding tussen beide plekken, met meer verblijfskwaliteit. De routing naar de parkeerplaats loopt via de zuidkant van het plein, en de parkeerplaats zelf heeft een eenvoudige routing die de verblijvende bezoekers zo min mogelijk hindert. Dit is belangrijk omdat rust en bezinning belangrijke redenen zijn om dit gebied te bezoeken. De routing voor langzaam verkeer wordt compleet gemaakt door het klinkerpad dat deels al aan de Boslaan ligt, te verlengen en aan te laten sluiten bij het groene plein en de parkeerplaats. Bestaande bomen blijven zoveel mogelijk behouden, waarbij het groene plein een landschappelijke vaste (schaduw)plantenborder krijgt. Het groen op de parkeerplaats wordt zo min mogelijk versnipperd waardoor het geheel een groene uitstraling krijgt.

Het voorlopig ontwerp van de Kloosterenclave is in te zien op www.kloosterenclaveterapel.nl

Raming	€ 1.330.000
Fase van ontwikkeling	Voorlopig Ontwerp
Deelnemende partijen	Museum Klooster Ter Apel, staatsbosbeheer, Gemeente Westerwolde, Stichting Herinrichting Kloosterenclave Ter Apel
Adviseurs	LAOS Landschapsarchitectuur

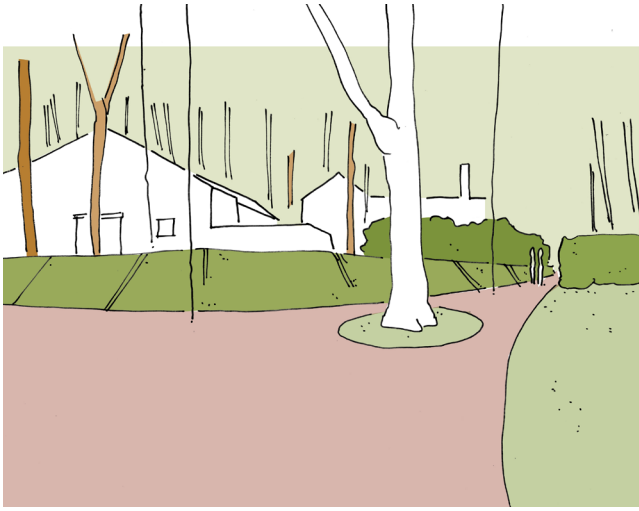

clave Ter Apel

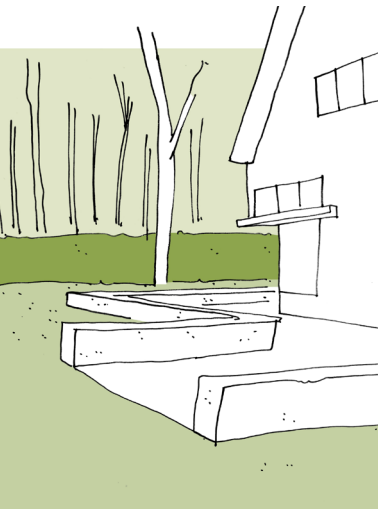

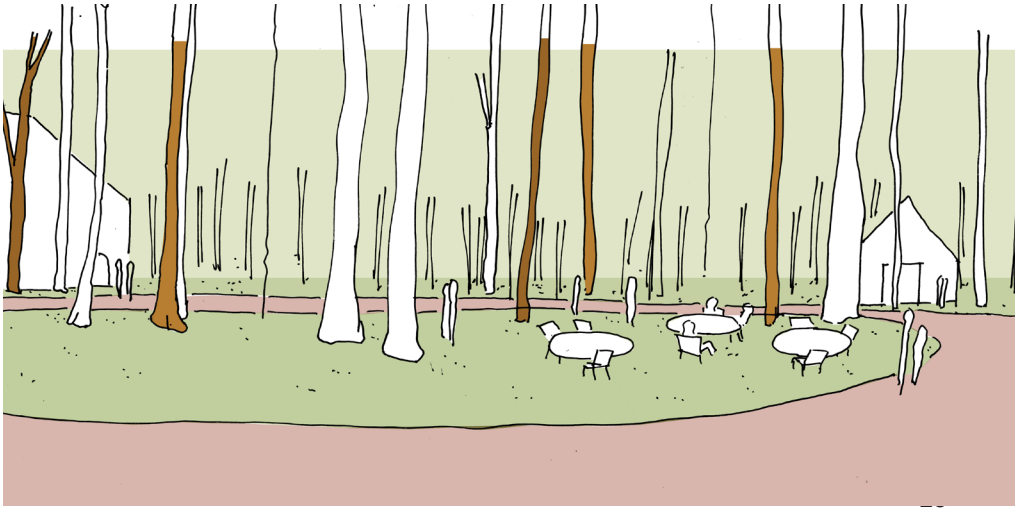

Terugbrengen ele

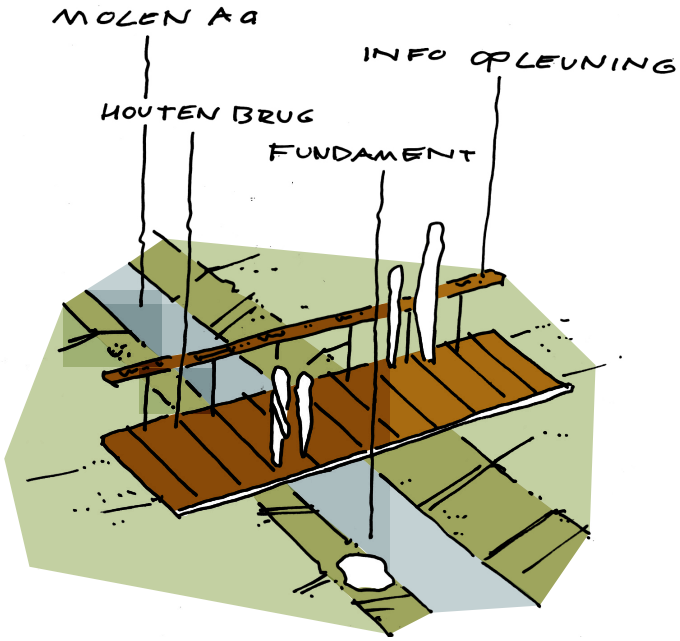

ement water in de Kloosterenclave

Water is in de historie van de Kloosterenclave een belangrijk element geweest; het was essentieel voor het functioneren van de kloostergemeenschap. Tijdens de stichting van het klooster in de vijftiende eeuw werden grachten aangelegd, waterlopen gegraven en reeds bestaande diepten uitgegraven. Maar in de loop van de tijd is het water bijna volledig uit het beeld verdwenen. Ook van de grachten is niet veel meer te zien dan enkele glooiende lijnen in het landschap. De ingrepen in de waterhuishouding hebben bovendien de waterbeheersing van de vijver in het Wandelbos vrijwel onmogelijk gemaakt. Het gevolg is dat deze sterk vervuilt is geraakt en niets meer van de oorspronkelijke schoonheid uitstraalt.

Met het terugbrengen van het water in de Kloosterenclave worden drie doelen beoogt:

- In beeld brengen van het water bij binnenkomst van de enclave
- Beheersing van de waterkwaliteit in de vijver van het Wandelbos
- Het water onderdeel laten uitmaken van landmarks in de enclave

De studie van de wateropgave omgeving Klooster Ter Apel is in te zien op www.kloosterenclaveterapel.nl

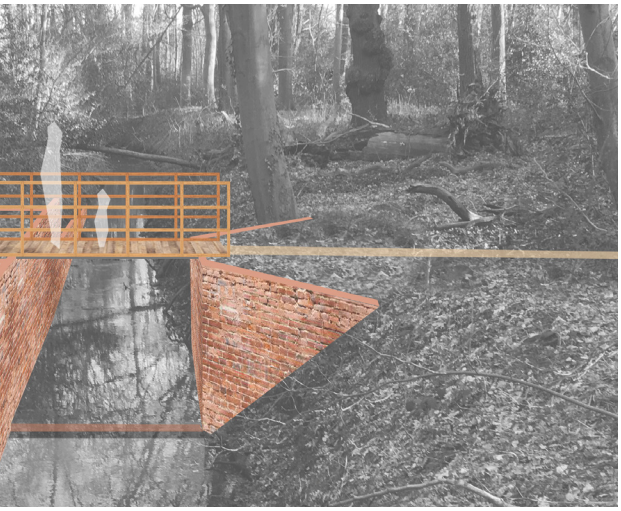

Raming	€ 240.000
Fase van ontwikkeling	Voorlopig Ontwerp
Deelnemende partijen	staatsbosbeheer; Waterschap Hunze en Aa's; Stichting Herinrichting Kloosterenclave Ter Apel
Adviseurs	LAOS Landschapsarchitectuur

Tijdsmarkeringen in de ruimte

Met ‘Tijdsmarkeringen in de ruimte’ willen we:

• De historische gelaagdheid leesbaar maken, mét behoud van authenticiteit
• Een unieke ervaring bewerkstelligen, die (inter)nationaal de aandacht trekt
• Aansluiten op en vergroten van bestaande waarden, zoals rust, bezinning, geborgenheid en gastvrijheid
• Kunst, natuur en cultuurhistorie verbinden

We voegen in het gebied een nieuwe laag toe: kunstwerken die ‘in dienst staan van’ de plek. De landmarks duiden een verhaal – ze vertellen ons bijvoorbeeld iets over het historisch gebruik van een plek – en/of oefenen subtiel invloed uit op de beleving van de bestaande omgeving.

Voor specifieke plekken worden nauwkeurige kunstopdrachten geformuleerd, waaraan een kunstenaar gekoppeld kan worden die zich zowel met de opgave als de plek sterk kan verbinden. Mogelijke locaties zijn onder meer de plek waar de gracht liep, of waar de watermolen of het poortgebouw stond, evenals het historische Sikkeloantje. Het creëren van een gebruikersfunctie voor een specifieke plek behoort ook tot de mogelijkheden, zoals bijvoorbeeld een bijzondere overnachtingsgelegenheid in een natuurlijke omgeving.

Op deze wijze ontstaat een ruimtelijk samenhangend geheel van ingrepen en kunstwerken die de geschiedenis voelbaar maken en/of het karakter van een plek onderstrepen. Bij de selectie van de kunstenaars is het van belang een goede mix van regionaal en (inter)nationaal gerenommeerde namen en jong talent voor ogen te houden. Wat betreft de doelgroep zal de blik gericht zijn op bezoekers die op zoek zijn naar een plek waar ze voor één of meerdere dagen rust en bezinning vinden en van kunst en cultuur kunnen genieten.

Het voorstel voor Tijdsmarkeringen in de ruimte is in te zien op www.kloosterenclaveterapel.nl

Raming	€ 900.000
Fase van ontwikkeling	Oriëntatiefase
Deelnemende partijen	staatsbosbeheer, Natuurlijk Hunze en Aa's, Museum Kloosterenclaveterapel, Stichting Herinrichting Kloosterenclave Ter Apel
Adviseurs	LAOS Landschapsarchitectuur, Ankie Boomstra – Advies en projectleiding bij kunst en cultuur

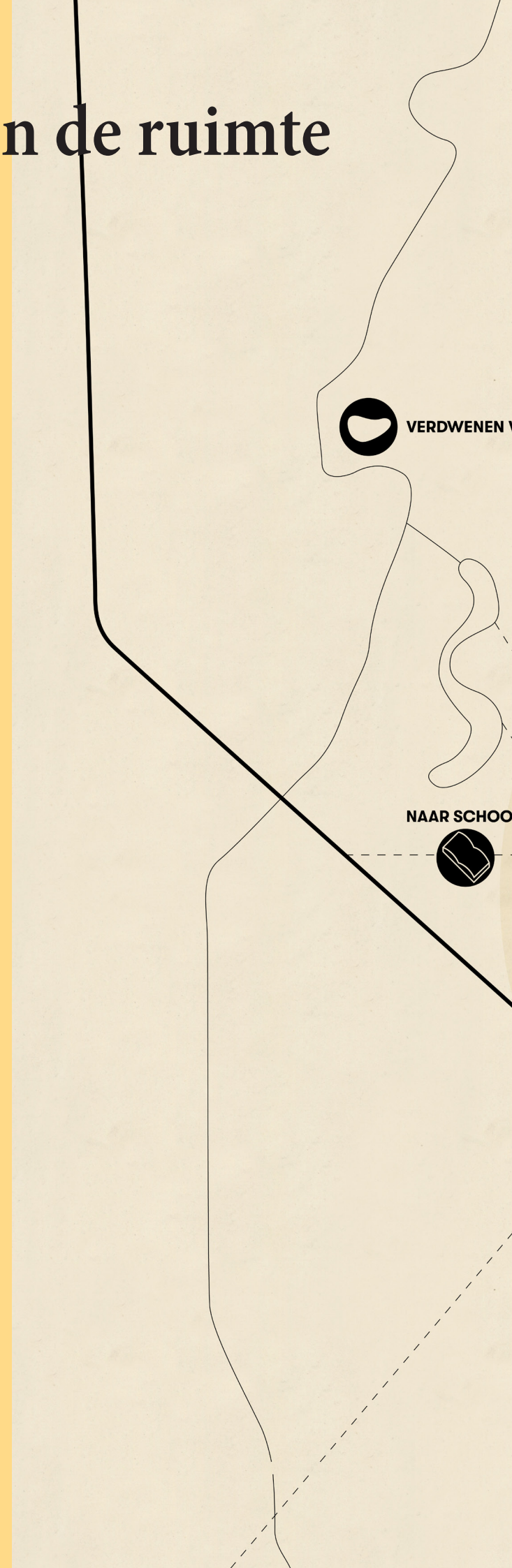

DRIFT
VIJVER
OUDE AKKERS
KOREN EN OLIE
NIEUWE ASSEN
L
KLOOSTER
BAKHUIS
OMGRACHT
'NA T MOERAS'
POORT

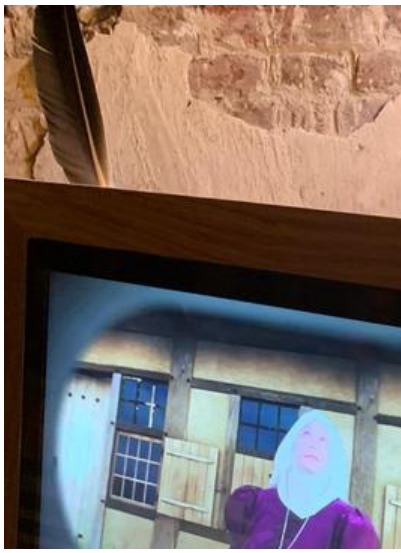

Educatie als toegevoegde waarde

De Kloosterenclave leent zich bij uitstek voor een educatieve programmering voor zowel kinderen als volwassenen. Zo wordt in samenwerking met Staatsbosbeheer een educatief programma speciaal voor kinderen (met name kleuters) ontwikkeld. De inhoudelijke voorbereiding is in een vergevorderd stadium en als er financieel 'groen licht' is, kan met de implementatie ervan worden begonnen.

Het innovatieve en educatieve bezoekersprogramma zoekt ook de aansluiting met nieuwe technologische ontwikkelingen, zoals Virtual Reality (VR) . Zo is het mogelijk in VR een tijdreis van vijf eeuwen door de Kloosterenclave te maken.

Educatie is, kortom, een belangrijke pijler voor het onder de aandacht brengen van de Kloosterenclave en het aantrekken van bezoekers.

Raming	€ 118.100
Fase van ontwikkeling	Definitief Ontwerp
Deelnemende partijen	staatsbosbeheer; Hunze en Aa's; Museum Klooster Ter Apel; STICHTING HERINRICHTING KLOOSTERENCLAVE TER APEL
Adviseurs	LAOS LANDSCHAPS ARCHITECTUUR

Organisatie

Het bestuur van de Stichting Herinrichting Kloosterenclave Ter Apel bestaat uit acht personen. In het bestuur zijn de volgende kennisvelden aanwezig: geschiedenis, management en projectontwikkeling, openbaar bestuur en financiën.
Om de ontbrekende kennisvelden aan te vullen laat het bestuur zich bijstaan door deskundigen op het gebied van landschapsarchitectuur, kunst in de openbare ruimte en civiele technologie.

Daarnaast is met de gemeente Westerwolde, Staatsbosbeheer en het Waterschap Hunze en Aa's overeengekomen dat, voor de voorbereiding en uitvoering van de projecten, gebruik kan worden gemaakt van specifieke deskundigen.

Het bestuur van de Stichting wordt tevens bijgestaan door een Comité van Aanbeveling. De leden hiervan zijn individueel of als comité te raadplegen voor vragen en advies over subsidiemogelijkheden en ontwikkelingskansen voor zowel de Kloosterenclave als het Museum Klooster ter Apel.

Samenstelling bestuur Stichting Herinrichting Kloosterenclave Ter Apel:

B. Olde Agterhuis MBA, voorzitter (dagelijks bestuur)
S. Lok secretaris (dagelijks bestuur)
H. Kwak, penningmeester (dagelijks bestuur)
Drs. R.F.E. Wolf (Museum Klooster Ter Apel)
J. Moesker (namens bewoners)
B. Kruize (Stichting Promotie Westerwolde)
J. Porringa (Hotel Boschhuis)
H. Weishaupt (namens bewoners)

Samenstelling Comité van aanbeveling:

C. Oostwegel sr., eigenaar Oostwegelcollection
J.W. Velema, burgemeester gemeente Westerwolde
R. van der Wal, directeur Staatsbosbeheer
R. Peetoom, uitgever NDC mediagroep/Friesch Dagblad

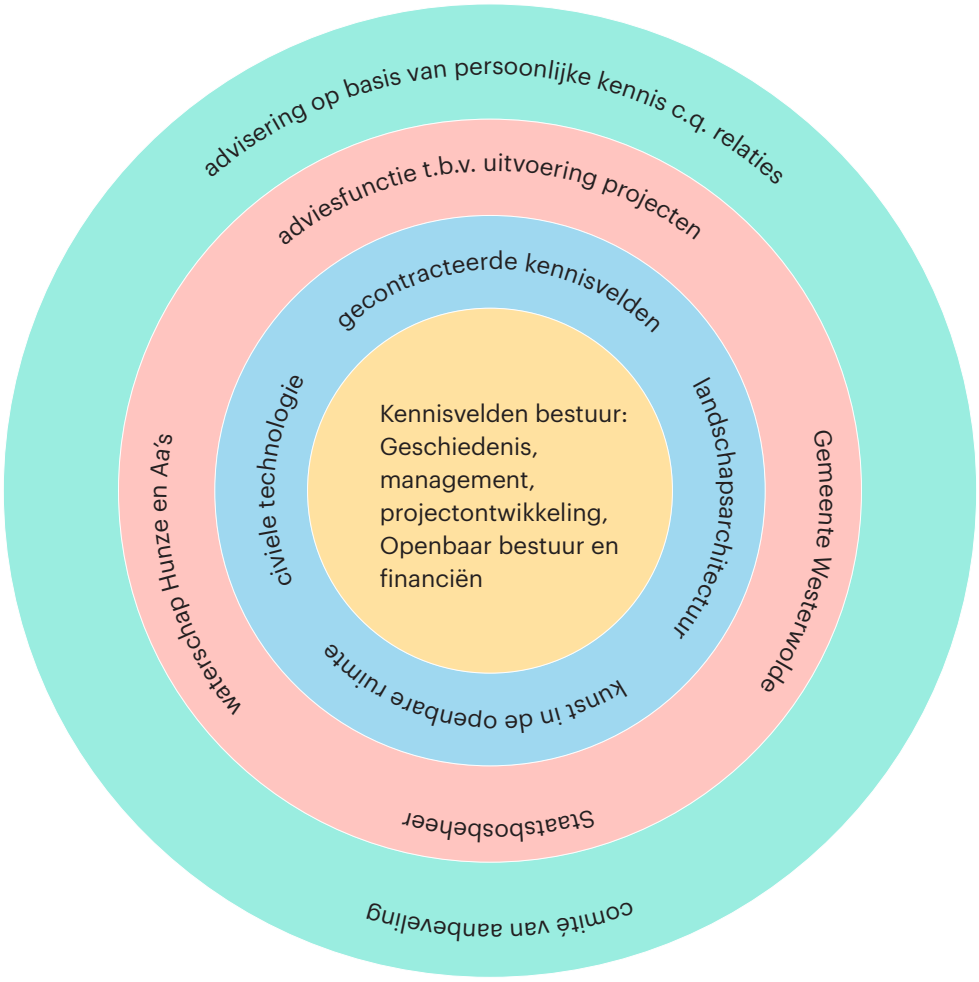

Tussen Ruiten en Molen Aa
2 km
Kanunnikenpad
4 km
Ruiter- en menroute
Over 0,7 km
MTB-route
Ter Apelerbossen
12 km

Begroting

De begrotingen van de onderscheiden projecten zijn ingebracht door Staatsbosbeheer en InVra Plus.
Naast deze kosten dienen ook de kosten voor "eigen uren" en overige kosten te worden begroot, omdat zij een rol spelen in het mogelijk verkrijgen van subsidie.

De inbreng van "eigen uren" en kosten komen behalve van de vrijwillige inzet van de bestuurders van de Stichting herinrichting kloosterenclave ook van de partners, in het bijzonder Staatsbosbeheer, de gemeente Westerwolde, het waterschap Hunze en Aa's en het Museum Klooster Ter Apel.

De totale kosten van het Masterplan laten zich als volgt samenvatten:

Omschrijving		**Totaal**
Project Wandelbos		240.000
Project Centrale deel enclave		1.330.000
Project Terugbrengen element water in de enclave		240.000
Project Tijdsmarkeringen in de ruimte		900.000
Project Educatie als toegevoegde waarde		118.100
Totaal exclusief eigen inbreng		**2.828.100**
Eigen inbreng		
Bestuur Herinrichting Kloosterenclave Ter Apel	2.232 uur à €35	78.120
Materiële kosten		20.000
Subtotaal		**98.120**
Staatsbosbeheer	345 uur à €80	27.600
Gemeente Westerwolde	525 uur à €80	42.000
Waterschap Hunze en Aa's	40 uur à €80	3.200
Museum Klooster Ter Apel	230 uur à €80	18.400
Totaal eigen inbreng		**189.320**
Totaal generaal		**3. 017.420**
De dekking van de kosten bestaat uit:		
Inbreng vanuit de Stichting herinrichting Klooster ter Apel		78.120
Inbreng partners		91.200
Inbreng Staatsbosbeheer Wandelbos		240.000
Subsidies overheden		PM
Subsidies derden		PM